

KOMISIJA ZA VARSTVO
GORSKE NARAVE

SEMINARSKA NALOGA
VARUH GORSKE NARAVE 2018

***RIBNIŠKO POHORJE SKOZI ČAS IN
OHRANJANJE NARAVNE DEDIŠČINE
NASLEDNJIM RODOVOM***

Avtor: Marijan Markl
Mentor: Marjeta Keršič Svetel

Kazalo vsebine

Uvod.....	3
Lega in nastanek Pohorja.....	3
Ribnica na Pohorju- zgodovina.....	4
Naravna dediščina Pohorja.....	5
Visoka barja.....	5
Rosika.....	7
Pohorska travišča.....	8
Divji petelin.....	8
Ruševce.....	10
Borovničev mnogook.....	11
Sgermova smreka.....	12
Pahernikovi gozdovi.....	12
Westfalska lipa.....	13
Lipov drevored Josipdol.....	14
Gozdna učna pot Kapevald.....	14
Kamnolom Josipdol.....	15
Predlogi za ohranitev naravne dediščine.....	16
Viri.....	18

UVOD

V svoji nalogi bom govoril o nastanku Pohorja, razvoju mojega kraja Ribnica na Pohorju, ter naravni in kulturni dediščini na območju delovanja našega planinskega društva. Poudarek bom dal naravni dediščini, ter ohranitvi le te za naslednje rodove. Predstavil bom redke ogrožene vrste rastlin in živali, ki jih najdemo pri nas, habitate, ter kraje za katere mislim, da jih je vredno obdržati takšne kot so, jih zavarovati in vzdrževati, ter seveda predstaviti ljudem.

LEGA IN NASTANEK POHORJA

Pohorje je pogorje v severovzhodni Sloveniji, ki v dolžino meri 50 km, v širino 20km, ter se razteza med Dravsko-Ptujskim poljem na jugu in reko Dravo na severu, seže na vzhodu do Maribora, jugu Slovenskih Konjic, na zahodu pa do Dravograda in Slovenj Gradca. Greben teče v smeri vzhod – zahod, pri tem je najvišji zahodni del, ki leži med Slovenj Gradcem in Mislinjo.

Osnovna značilnost površja Pohorja je hribovit relief brez izrazitih vrhov. V preteklosti so

slika 1: prikaz reliefa Pohorja

velike višinske razlike oteževale prehod med slemeni in globokimi dolinami. K današnji podobi je veliko prispevala pleistocenska poledenitev. Na Pohorju ni bilo ledenikov, vendar je bila meja snega in ledu na nadmorski višini 1300 m. Reke so ob otoplitvi v dolino nanašale drobir, ki je bil velikega pomena in ga odlagale v obliki velikih vršajev.

Na Pohorju najdemo nekatere geološko najstarejše kamnine. Jedro tvorijo metamorfne kamnine kot so tonalit, granodiorit, gnajs, eklogit,

amfibolit in blestnik, ter tudi beli marmor. Na vzhodnem delu Pohorja najdemo usedline trianirnih peščenjakov, konglomeratov, dolomitov in apnencev, ter tudi dacitev s tufi. Poznana pa je bila tudi železova ruda, ter kremen, ki je bil osnova za steklarsko dejavnost - glažute. Severna stran je svet v obliki podolja, ki se je oblikoval v času Panonskega morja, tam najdemo mehke terciarne kamnine kot sta peščenjak in lapor. Na Pohorju imamo kar 16 gozdnih rezervatov, ki so se oblikovali zaradi potreb po zavarovanju določenih območij gozdov, šotnih barij in travnišč (pragozd Šumik, Črno jezero, Lovrenška jezera, Ribniško jezero, Ovčarjevo, greben Rogle, itd.). Celotno Pohorje se ni oblikovalo v enoten rezervat, ker bi s tem nastale težave pri gospodarjenju z gozdovi in razvojem turizma.

Osrčje je planotast svet s visokimi šotnimi barji, med katere sodijo tudi Ribniško jezero, Črno jezero in Lovrenška jezera. Pri visoki barjih je rastlinski pokrov nekoliko dvignjen, da ga talna voda ne doseže, napajajo pa se le z padavinsko vodo, ki vsebuje malo mineralnih snovi. Barja so se razvila na nepropustnih glinah in peskih, ki so nastali s preperevanjem tonalita in blestnika.

Značilno podobo dajejo iglasti gozdovi, med katerimi prevladuje smreka. Ti prekrivajo več kot 70% površine. Najdemo pa tudi brezo, jerebiko, kostanj, hrast in macesen. Na Pohorju v Orlici blizu Ribnice na Pohorju najdemo Sgermovo smreko, ki s svojimi 61,8m višine

slika 2: pogled na Pohorje z Dravskega polja

velja za najvišje drevo v Evropi in je zaščiten kot naravni spomenik. Na Hočkem Pohorju najdemo Trbisovo jelko, ki velja za kraljico jelk. Dolarjev kostanj z obsegom debla 8,5 m, pa je star več kot 500 let.

Za vršnji del Pohorja so značilne planje, to so travnata območja antropogenenega nastanka, kot vpliv človeka. Najdemo tudi redko mahovinico (*Oxycoccus palustris*) in mesojedo okroglostno rosiko (*Drosera rotundifolia*), ki raste na barjanskih območjih, kjer prevladuje barjansko ruševje. Pohorje ima naravni rezervat "Pragozd" Šumik v velikosti 57 hektarjev, nahaja se v zgornjem toku Lobnice. Tam raste redek rjasti sleč. Z vzpostavitvijo Nature 2000 se je število zavarovanih vrst zelo povečalo, med njimi so najbolj znane: arnika, panonski svišč, baldrijan, zlati klobuk,...

Značilna divjad za Pohorje so: jelenjad, srnjad, gamsi, divje svinje, ter damjaki. Slednje so naselili prebivalci in so se zelo razmnožili. Na poraščenih vrhovih in v okolici barij najdemo redke in zaščitene vrste: divjega petelina, ruševca, belko in metulja borovničev mnogook. Na Pohorju najdemo tudi jereba in druge bolj običajne ptice.

RIBNICA NA POHORJU - ZGODOVINA

Ribnica na Pohorju je gručasto naselje v središču občine Ribnica na Pohorju. Ta zajema še naselja Hudi kot, Josipdol, Zgornja Orlica, Zgornji Janževski Vrh, Zgornji Lehen na Pohorju. Leži na prevalu med dolinama potokov Vuhreščice in Velke, ter njunih pritokov.

Kraj je prvič omenjen v starih listinah leta 1266, kot Reyvinich v posesti benediktinskega samostana Št. Pavla iz Labotske doline. Staro jedro kraja se je razvilo okoli župnijske

slika 3: vas Ribnica na Pohorju

cerkve sv. Jerneja, nad njim je soseska novih hiš. Sedež samostojne župnije je postala leta 1372. V preteklosti so se prebivalci ukvarjali z gozdarstvom, živinorejo, žganjem apna, mlinarstvom. Kraj je bil znan tudi po steklu iz tamkajšnjih glažut, ki so ga prodajali celo v Italijo, vendar je dejavnost na prehodu iz 19. v 20. stoletje propadla.

V starih listinah se župnijska cerkev prvič omenja leta 1356, vendar je bila postavljena že v 13. stoletju, sedanja zgradba pa je iz leta 1746. V spodnjem delu naselja stoji podružnična cerkev sv. Lenarta, ki je bila prvič omenjena leta 1526, vendar je starejša, saj je prezbitarij iz sredine 15. stoletja. Leta 1750 je izbruhnil požar, po katerem so cerkev obnovili, ter ji prizidali zvonik in dopolnili opremo. Leta 1774 so med obema cerkvama postavili 14 kapelic "križevega pota", ki so bile prvotno poslikane. V 19. stoletju so jih opremili s podobami naslikanimi na pločevini.

Planinsko društvo Ribnica na Pohorju je bilo ustanovljeno 27.10.1992, na pobudo 16 ustanoviteljev. Izvolili so prvo vodstvo društva.

Društvo je vsa leta aktivno organiziralo pohode in izlete. Člani društva so se aktivno udeleževali pohodov in izletov sosednjih društev, predvsem v visokogorje doma in v tujini. Plani pohodov so se in se še vedno sestavljajo v začetku leta.

Društvo ima tudi tradicionalne pohode, ki se z številno udeležbo odvijajo že vrsto let. Med tradicionalne pohode štejemo: Pohod k Štrucu, ki poteka za 1. maj – praznik dela, Pohod Josipdol – Bolfenk, v mesecu juliju, na lepo nedeljo pri Bolfenku v Hudem kotu, Pohod od doma (Ribnica na Pohorju) na Uršjlo, v mesecu maju.

Društvo je planinstvo približalo tudi mladim, z mladinskim odsekom. Pripravljali so krajše izlete, ter predavanja z diapozitivi.

Društvo ima markacijski in vodniški odsek. Vodijo se tudi akcije čiščenja okolja v planinskem okolišu kraja Ribnica na Pohorju, Ribniške koče, Jezerskega vrha; poti ob Ribniškem jezeru. Tako so naše poti lepo označene in urejene.

V emblemu društva je brusnica, pri nas imenovana krankerli. Je droben zimzelen grmiček pritlične rasti iz družine kritosemenk. Cveti v zgodnjem poletju, jeseni pa dozori rdeče in kisle neprave jagode, ki so užitne in vsestransko uporabne.

slika 4: emblema planinskega društva

NARAVNA DEDIŠČINA POHORJA

Na območju delovanja PD Ribnica na Pohorju imamo kar nekaj naravne dediščine:

a) Visoka barja so mokrišča, na katerem so rastline z nalaganjem izgubile stik s podtalnico, zato tukaj rastejo samo rastline, ki so prilagojene na rast z malo hranilnimi snovmi in minerali in so odvisne od padavinske vode. Te rastline so ombrotrofne vrste. Predstavljajo edinstven ekosistem, kjer so svoj življenjski prostor našle številne ogrožene rastlinske in živalske vrste, ki prispevajo k biodiverziteti. Rastlinstvo je specifično in se močno razlikuje od rastlinstva v okolici, saj so temperaturna nihanja visoka. Temperatura se ob sončnem vremenu dvigne do 50°C, ponoči pa se zelo ohladi. Prevladujejo kisloljubne, vodoljubne in vlagoljubne vrste. Rjavo obarvana voda v barjanskih okencih

nastane zaradi razkrajajočih rastlinskih in živalskih ostankov. Zaradi velike količine vode se spomladi življenje prebujata kasneje, jeseni pa se zaradi toplotnoizolacijskega učinka podaljšuje. Vodne razmere na barjih so spremenljive, zato so lahko rastline poplavljenе, tiste na vrhu šotnih kupov pa večkrat izpostavljene sušam. Zato so se nekatere rastline prilagodile na dolgotrajno sušo s kseromorfno zgradbo listov ali pa vpijajo padavinsko vodo skozi liste. Graditelj visokega barja je šotni mah, ki se je sposoben prehranjevati zgolj z deževnico. Ima svojevrstno sposobnost, da navzgor stalno priraščajo mladi poganjki, spodnji pa se postopno spreminja v šoto. Tako se šota debeli in se celotno barje dvigne nad okolico, rastline pa posledično izgubijo stik s podtalnico. Mah zraste na leto 7 do 10 mm. Pogosta rastlina na visokih barjih so tudi vresnice, ki učinkovito sprejemajo hranila iz tal s pomočjo mikoriziranih gliv. Najdemo tudi mesojede rastline to sta rosika in mastnica, ki pa sta sposobni sprejemati hranila živalskega izvora. Botanične analize so pokazale, da je mogoče najti tudi rastline, ki se hranijo z rudninsko vodo, ne glede na to, ali se v barju nahaja kot podtalnica ali pa vanj priteka kot površinska voda. Če je na rastišču po naključju več dušika, pa lahko uspeva tudi kaka nizkobarjasta rastlina.

Na našem območju so najbolj znana Lovrenška jezera, ki so največje visoko barje. Leži na

slika 5: Lovrenška jezera

površini okoli 22ha med Planinko in Mulejevim vrhom, v povirju potokov Radoljne, Mislinje in Velke, na višini 1520m. Njegovo starost ocenjujejo na približno 8000 let. Nastalo je kot mineralno močvirje na valoviti neprepustni geološki podlagi in je sestavljeno iz dveh delov, ki ju loči pas gozda. Klub temu, da barje nima nobenega pritoka in se napaja izključno s padavinsko vodo, so jezera tudi poleti polna vode. To priča o veliki zmožnosti zadrževanja vode in predstavlja zavarovano območje gozdnega

rezervata Ribniško Lovrenška jezera. Dvajset barskih oken ali jezerc mu je tudi prineslo takšno ime. Jezera so kotanje z globino do 1,2m in površino nekaj kvadratov, ki so nastala sekundarno kot erozijske površine, saj se pri vseh dno nadaljuje v šoto. Ob najvišje ležečem jezeru je postavljen lesen razgledni stolp. Zrašča jih rušje, ki prehaja na obeh straneh v smrekov gozd.

Drugo barje je Ribniško jezero dolgo 84m, široko 40m ter z globino 0,6 do 1 m, ki je nastalo pred 8000 leti, ter leži pod Jezerskim vrhom na nadmorski višini 1490m, v kotanji obdani s smrekovimi gozdovi. V bližini so še tri manjša jezera okroglaste oblike. Jezero je vključeno v gozdni rezervat. Jezersko dno je

slika 6: Ribniško jezero

poraščeno z mahovi. Vegetacija okoli jezera je iz združbe rušja in šotnih mahov. Na južnem bregu so šotne plasti, ki segajo do 2m v globino. Pod šoto je debela plast črnega humusno šotnega blata, sledi plast rumenorjavega peska, nato pa sledi trdna kamnina.

Na koroškem obstaja tudi pripovedka o nastanku Ribniškega jezera, ki gre takole: "Na vrhu Plešivca se je lesketalo tiho jezero. V njem je prebival prijazen povodni mož Jezernik, ki je rad pomagal ljudem tam okoli. Ko so ob jezeru zgradili cerkev sv. Uršuli, so zvonovi zmotili njegov mir. Kmet Plešivčnik je jutro za jutrom začuden opazoval svoja vola v hlevu, kako sta utrujena in potna. Po kakšnem tednu je našel v jaslih vrečko zlatnikov, že naslednji dan pa sta bila vola spočita. V nedeljo so se možje po maši pogovarjali, da na Uršlji gori ni več jezera, nastalo pa je novo na vrhu Pohorja. Plešivčniku je bilo takoj jasno: Jezernik je z volmi vozil jezersko vodo. Jezernika po selitvi ni nihče več videl, a nekatera

znamenja kažejo, da še živi v jezeru."

Tretje barje je Črno jezero, ki je po površini največje barje na Pohorju. Leži med Osankarico in Tremi kraljemi. Je umetno

slika 7: Črno jezero na Pohorju

ustvarjeno jezero, ki je zagotavljalo vodo za splavilo lesa v dolino po t. i. drčah. zaradi svojega edinstvenega ekosistema je območje jezera zaščiteno in pri ogledu velja poseben naravovarstveni režim.

- b) Rosika je majhna rastlina, trajnica, s pritlično listno rozeto. Cveti julija in avgusta, z majhnimi belimi cvetovi, na približno 10 cm peclju. Je mesojeda rastlina, ki se poleti prehranjuje s komarji, ter drugimi majhnimi žuželkami, ob prvi slani pozebe, preživijo le podzemni delci. Razmnožujejo se s semeni. Raste na visokih barjih, pri nas jo najdemo na Lovrenških jezerih. Je ogrožena vrsta, ne toliko zaradi nabiranja in trganja, temveč so usodne melioracijske spremembe rastišč.

slika 8: rosika

- c) Pohorska travišča - planje se razprostirajo med Roglo, Črnim vrhom, Planinko in

slika 9: Pohorska travišča - frate

Veliko Kopo. Nastala so že v 19. stoletju, kot posledica velikih požganic – frat, kjer gozda niso obnovili. So delo človeških rok, za razvoj kmetijstva, glažutarstva, gozdno-lesne industrije, rudarstva, ter fužinarstva. Brez posega v naravo, zaradi potreb po obdelovalni zemlji in lesu kot energentu ali surovini, bi danes na Pohorju prevladoval bukov in jelkov gozd, ki bi prekrival celotno površino Pohorja. V zadnjih letih sta pohorskim kmetom upadla interes in volja za kmetovanje na planjah, zato se ta ponovno zaraščajo. Rastlinske vrste

so prilagojene na kislila tla z malo hranili, med katerimi prevladuje navadni volk, po domače baloh, najdemo pa tudi arniko, srčno moč, panonski svišč, alpski planinšček, orhidejo, jesensko vreso, jerebiko, borovnice, ter brusnice. Slednje tri so pomemben vir prehrane za divjega petelina in ruševca. Svoj dom na pohorskih planjah najde tudi metulj borovničev mnogook, ki ga v Sloveniji najdemo samo na Pohorju. Večji del planj spada v posebna varstvena območja Natura 2000. Za ohranjanje travišč in preprečitev ponovnega zaraščanja bi imelo smisel sodelovati pri projektu Ohranjanje in upravljanje suhih travišč v vzhodni Sloveniji - LIFE TO GRASSLANDS, ter z lastniki zemljišč, oz. najemniki skleniti dogovor o finančni spodbudi (v okviru subvencij).

- d) Divji petelin ali veliki petelin je naša največja gozdna kura, iz družine koconogih kur,

slika 10: divji petelin - samec

ki živi v Evropi in osrednji Aziji, v zrelih gozdovih z veliko podrasti. Rad ima mir in dovolj pritalnega rastlinja, zlasti jagodičevja. Nekoč je divji petelin poseljeval večino Slovenije, izjema so bili večji deli Primorske ter nižinski deli vzhodne Slovenije. Danes pa ga najdemo predvsem v sredogorju od 800 do 1600 m nadmorske višine. To so območja Pokljuke, Mežaklje, Zgornje Mežiške doline, Smrekovca, pogorja Jelovice, Škofjeloškega hribovja, Kamniško – Savinjskih Alp, ter Karavank. Najbolj ogrožen je na robnih območjih Pohorja, Snežnika, Idrijskega, Kočevskega, Zasavja, Nanosa, Trnovskega gozda, ter

Polhograjskih Dolomitov. Njegova številčnost se v srednji Evropi in tudi pri nas zmanjšuje, zato spada med ogrožene vrste. V zadnjih 15 letih se je kljub popolnemu varstvu divjega petelina delež aktivnih rastišč zmanjšal za 31 %. Za takšno stanje je vzrokov precej, in sicer: vsesplošna vznemirjenost v naših gozdovih zaradi turizma, rekreacije; večanje malih

plenilcev, kot so kuna, lisica; globalno segrevanje ozračja, kisel dež, zmanjšanje deleža starih ohranjenih raznodobnih gozdov.

Noge divjega petelina so močne in operjene do prstnih sklepov, s štirimi prsti in temnimi kremplji. Samec zraste od 86 do 105 cm v dolžino, ter doseže 5kg in ga je ravno zaradi velikosti težko zamenjati z katerokoli drugo kuro. Je temno kovinske barve, peruti so temno rjave z belim okencem v vzgibu. Dolg vrat in rep dajeta vtis, da so krila razmeroma majhna. Rep je dolg in pahljačast, ima 16 do 20 peres. Močan in ukrivljen kljun rumeno siv, oči temne, nad njimi pa je živo rdeče obarvana kožna guba, ki jo imenujemo roža. Ta je v času parjenja intenzivnejše barve. Zelo glasen je pri vzletu, sicer pa leti z enakomernim in hitrim zamahovanjem kril, ki ga prekinja z jadranjem. Za vrsto je značilen spolni dimorfizem, kar pomeni da se samec in samica razlikujeta tako po barvi, kot po velikosti. Samica je dosti manjša in sicer med 60 do 67 cm, ter teža do 3kg. Kokoš je rjavo grahasta, po prsih bolj rdečkasto rjava, kožna guba nad očmi je bolj blede barve in manj izrazita. Rep je daljši in zaokrožen. Težko jo je zamenjati s samicami drugih kur, saj je večja celo kot samica ruševca. Poleg velikosti se od nje loči tudi po rjavo - oranžnem perju na grlu in zgornjem delu prsi.

Tako samec kot samica sta teritorialni živali. Samec v času parjenja, samica pa v času vodenja in vzrejanja mladičev, imenovanih kebčki. Razmnoževanje traja nekje od konca marca do sredine maja, odvisno od vremenskih razmer in nadmorske višine. Samec je znan predvsem po svojem dvorjenju, ko se spomladi, v zgodnjem jutru zberejo na rastišču, kjer pojejo in dvorijo samicam. Njihov značilen napev je sestavljen iz štirih delov, ki jih opisujemo kot klepanje, drobljenje, glavni udarec in brušenje. Sicer je divji petelin plašen, previden in čuječ, vendar je v fazi brušenja bistveno manj pazljiv, kar pa izkoriščajo predvsem lovci. Samci imajo medsebojne boje in praviloma samo najmočnejši petelin oplodi kokoši na rastišču. Sredi maja v začetku junija, po paritvi kokoš znese 6-12 jajc v preprosto gnezdo na tleh, iz katerih se po štirih tednih izležejo mladički. Jajca so svetlo rjave barve z temno rjavimi lisami. Kebčki so v prvih dneh po izvalitvi izredno občutljivi na hladno in vlažno vreme, zato lahko v takšnih razmerah pogine celo leglo.

Odrasli petelin se pozimi prehranjuje z iglicami in luskami popkov iglavcev, spomladi z popki in poganjki listavcev in iglavcev, poleti in jeseni pa z različnimi semeni, jagodičevjem, ter z žuželkami. Medtem ko mladiči za svoj razvoj potrebujejo veliko beljakovin, zato lovijo žuželke, zlasti gozdne mravlje.

Domnevajo da se zaradi hormonske motnje, vendar natančen vzrok ni znan, pojavlja tudi značilen pojav t. i. norih petelinov, ki ne kažejo nobenega prirojenega strahu pred ljudmi.

slika 11: divji petelin - samica

- e) Ruševce imenovan tudi ruševka, škarjevec, mali petelin in mala divja kokoš spada med koconoge kure in je zanj značilen spolni dimorfizem. Najdemo ga po celotni Evropi, ter tudi v Združenem kraljestvu in večjih delih od osrednje Azije do Mongolije. V Severno Ameriko so ga prenesli za lov, tam se je obdržal v primernih habitatih. V Sloveniji ruševce poseljuje ves alpski svet: Karavanke, Kamniško – Savinjske Alpe, ter Julijske Alpe. Najdemo pa ga tudi na Pohorju, Poreznu, Blegošu, Kobariškem Stolu, Kolovratu in v Polhograjskih Dolomitih. Živi na nadmorski višini 1600 do 1800 metrih, v bližini

slika 12: ruševce - samec

gozdne meje nad katero je pas ruševja s primesmi drugih rastlinskih vrst s katerimi se prehranjuje. Tudi ruševce spada med ogrožene vrste, čeprav v manjši meri kot divji petelin. Ogrožen je predvsem zaradi izgube habitata, ter zato ker velja v večjem delu Evrope za tradicionalno lovno divjad. Ruševce po Uredbi o zavarovanih prosto živečih vrstah spada na seznam vrst, katerih habitate se varuje. Po Rdečem seznamu ogroženih ptičev v Sloveniji spada med ranljive vrste. Po zakonu o lovstvu pri nas pa ni uvrščen med lovno divjad, zato ga ni dovoljeno loviti. V Sloveniji število ruševcev ostaja približno enako že dalj časa. Od divjega petelina ga najlažje ločimo po beli progi na zgornji strani kril, ter zaradi lirastega repa pri samcu ruševca, ki ju divji petelin nima.

Ruševci so znani po tem, da imajo majhno glavo z majhnim kljunom, ki je temen. Noge so operjene do prstov, kremplji so temni. Samec je velik od 49 do 58 cm, tehta od 1,1 do 2 kg. Je pretežno črne barve, s temnim kovinskim leskom peruti so na spodnji strani belo sive, na zgornji strani pa ima široko belo progo. Prav tako kot divji petelin ima tudi ruševce nad očmi živordečo gubo – rožo. Na ramenskem sklepu ima belo okence. Zanj so značilna repna peresa, ki so na obeh zunanjih straneh zakrivljena v obliki lire, na spodnjem delu repa pa ima bela peresa. V letu spominja na divjega petelina, le da je nekoliko kompaktnejši. Mladi petelini so bolj temno rjavi, brez kovinskega leska. Samica je velika 45 in 50 cm, ter tehta do 1 kg. Je temno rjave grahaste barve s črnimi progami. Rep, ki je lahko rdečkasto obarvan je kvadrataste oblike.

slika 13: ruševce - samica

Parjenje poteka zgodaj spomladi od začetka aprila do konca maja, odvisno od vremenskih razmer. Petelini in kokoši se srečujejo na prostem, kjer poteka rastitev, ki se kot pri divjem petelinu začne zgodaj zjutraj. Prav tako je ruševce znan po svojem zapletenem ritualu dvorjenja, ter medsebojnimi boji za višji družbeni položaj in obrambo teritorija, ter oploditev kokoši. Oplodi jih namreč najmočnejši samec. Petje ruševca je podobno golobjemu. Samci si izberejo čistino, po kateri stopicajo s povešenimi perutmi in našopirjenim vratom, razkazujejo bela podrepna peresa ter grulijo in pihajo, temu pravimo da vozijo kočijo.

Ruševac je pri petju izjemno previden in pozoren na nevarnost. Kokoši so v času petja in razkazovanja v bližini in s tem zagotavljajo dodatno varnost. Kokoš znese 6 do 12 rjavih jajc s temno rjavimi pikami, ki jih vali od 25 do 27 dni. Mladički do v prvih dneh izredno občutljivi na hladno in vlažno vreme, ki lahko povzroči propad cele generacije.

Ruševac se poleti in jeseni prehranjuje z rastlinami, med katerimi prevladujejo borovničevje, semena in mehki deli rastlin, pozimi z iglicami, popki dreves in grmovnic. Hrana živalskega izvora je pomembna predvsem med golitvijo ali menjavo perja. Mladički se v prvih dneh prehranjujejo izključno z živalsko hrano, ki jim zaradi beljakovin zagotavlja hitro rast.

Pozimi se združijo v skupine, ki so včasih ločene tudi po spolu, prenočuje pa v luknjah izkopanih v snegu.

V času rasti, valitve in rasti zaroda, bi se morali planinci in drugi obiskovalci Pohorja izogibati območjem na katerih se divje kure pari in gnezdijo. Zaradi motenja in fotografiranja lahko pride do zapustitve gnezdišča in posledično to pomeni, da zaroda ne bo.

f) Borovničev mnogook je dnevni metulj, ki poseljuje odprta travišča z borovničevjem, ki je pogosto povezano z barji in travišči nad gozdno mejo na manj prepustnih kamninah. Najdemo ga v Evropi, Alpah, Severni Aziji, Japonskem, Koreji in Severni Ameriki. Pri nas ga najdemo izključno na Pohorju, na šestih ločenih lokacijah: Velika Kopa, Jezerski vrh, Črni vrh, Črna mlaka, Volovska planja, Ostruščica. Živi na pohorskih planjah, na nadmorski višini nad 1400m. Pojavlja se od konca junija do

slika 14: borovničev mnogook

začetka avgusta. Obe krili ima široki in na robovih močno zaokroženi. Zgornji del kril je modre barve, včasih s črnim robom. Spodnji krili sta sivo-modri, z oranžnimi in črnimi pikami.

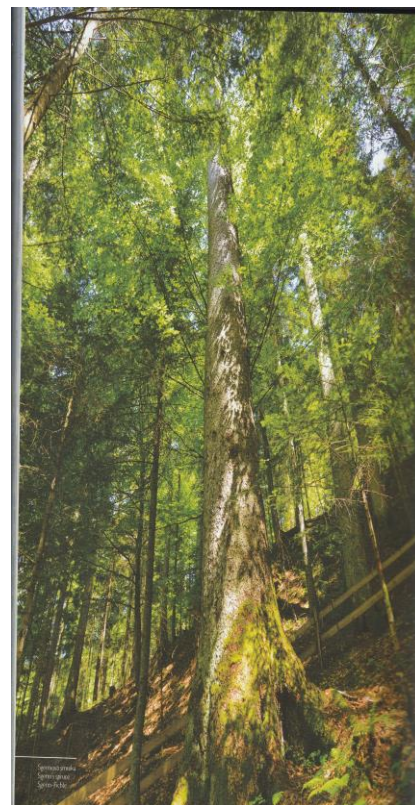
Za njegovo prehrano in obstoj so najpomembnejši navadna zlata rozga, jesenska vresa, ter arnika. Gosenice te vrste se prehranjujejo z različnimi vrstami borovnic. Za razmnoževanje in prehrano potrebuje volkovje z dobro zastopanimi zaplatami borovničevja in jesenske vrese, odgovarja pa mu tudi vrzelasti gozd z borovnicami v bližini travnatih planjav.

Velja za ogroženo vrsto, sploh s strani človeka, saj mu z pretiranim nabiranjem borovnic in uničevanja le teh uničujemo življenjski prostor. Ta se mu zmanjšuje tudi

zaradi zaraščanja travišč, neustrezne kmetijske rabe in razvoja turizma. Dolgoročno predstavljajo vrsto grožnje tudi klimatske spremembe.

g) Sgermova smreka spada v družino *Picea abies*, najdemo jo v Zgornji Orlici na Pohorju, ter z svojimi 61,8 m višine velja za najvišje drevo v celotni Srednji Evropi. Premer v prsni višini znaša 113 cm, njena starost pa je ocenjena na 300 let, ter je del naše naravne dediščine.

Ta vrsta smreke običajno zraste do 60m v višino, skorja je razdrapana rdečkasto rjave barve. Iglice so na koncu ošiljene, štiriobne in dolge od 1 do 2,5 cm, ter zbadajo v dlan, če primemo vejo. Na veji ostanejo od 5 do 7 let. Brsti so dolgi do 6mm. Moški cvetovi so rumeno rjave ali rumeno rdeče barve, ter rastejo v srednjem ali zgornjem delu krošnje. Medtem ko so ženski cvetovi svetlo rdeče barve na koncu poganjkov v zgornjem delu krošnje. Cveti od konca aprila do konca maja. Storži, ki se razvijejo iz ženskih socvetij visijo navzdol, odpadejo čez poletje, dozori pa jeseni, a ostanejo zaprti. Odprejo se februarja in takrat iz njih odpadejo semena s krilci. Korenine smreke so zelo široko razvejane, vendar segajo le nekaj decimetrov globoko.

slika 15: Sgermova smreka

h) Pahernikovi gozdovi obsegajo 552 hektarjev mešanih gozdov (jelka, smreka, bukev), ki se raztezajo na severnih pobočjih Pohorja med Vuhredom in vrhom Velika Kopa in so zapuščina družine Pahernik. Vključeni so v mrežo zgledov dobrega gospodarjenja združenja ProSilva Europe. V Radljah ob Dravi je sedež Pahernikove ustanove, ki gospodari z gozdovi. Ustanova dosledno izvaja nego gozdov,

slika 17: spomenik Pahernikovi smreki

imajo posluš za varstvo narave, so odprti za obiskovalce, ki jih zanima gospodarjenje s posestjo, ohranjajo spomin na družino Pahernik. So ekonomsko uspešni, iz prihodkov od prodaje lesa podeljujejo štipendije študentom gozdarstva, ter spodbujajo raziskovalno dejavnost. Sledijo viziji pionirja sonaravnega gozdarstva inženirja

Franja Pahernika, ki je imel pred več kot sto leti posest v lasti. Ta je zastavil malopovršinsko gospodarneje z naravno obnovo gozda pod zastorom odraslih dreves. Zaposlovali so delavce v gozdu, na žagah, ter pri transportu lesa. S sredstvi je bila postavljena cerkev, ustanovljena je bila šola in razna

slika 16: Pahernikova smreka

društva, kot sta kulturno in športno. Franjo Pahernik pa je postavil tudi elektrarno na vodni pogon, ki je oskrbovala okoliške zaselke in žage. Med prvimi so na posestvu v 60. letih prejšnjega stoletja pričeli vpeljevati skupinsko gospodarjenje, ki se prešlo v sproščeno tehniko gojenja gozdov. Gozdove odlikujejo naravna obnova, nadpovprečno visoka zaloga lesa, visoka kakovost sortimentov, malopovršinska struktura sestojev, ter odlična odprtost z gozdnimi prometnicami. Že več kot pol stoletja gozdove obiskujejo študenti gozdarstva ter strokovne ekskurzije iz Slovenije in tujine.

V gozdovih najdemo kar nekaj zelo debelih smrek, vendar je najdebelejša Pahernikova smreka, ki ima verjetno edina v Sloveniji svoj spomenik. Leta 2015 je v premeru merila 1,42 m, v višino pa 49,6 m, njena starost je ocenjena na 270 let. Ker smreka predstavlja razvoj Pahernikovega gozda in je bila ljubljenska Franja, se je inženirju Maksu Sušku porodila ideja o postavitvi spomenika. Spomenik ima celovitejši pomen, saj je spomenik drevesu, ter hkrati spomenik Pahernikovim gozdovom in Pahernikovi ustanovi. Spomenik stoji na eni izmed učnih poti po teh gozdovih, ob gozdni cesti Bolfenk kapela – Samec, ter označuje stezico, ki vodi k smreki. Postavljen je bil leta 2005 izpod rok Jirija Kočica. Sestavljen je iz treh v bron ulitih pasov, ki so odtisi skorje smreke. Postavitev je v enakem obsegu kot ga ima smreka in sicer od zgoraj navzdol, torej je del stebela ki predstavlja krošnjo usmerjen v tla. V spomeniku se združujeta narava in kultura, ki sta popolnoma nasprotni, a hkrati nerazdružljivi. Prazen prostor med skulpturo nam razkriva mogočen volumen drevesa in nam omogoča da vanj vstopimo.

i) Westfalska lipa stoji ob cerkvi svetega Bolfenka v Hudem kotu, zasajena je bila ob westfalskem miru, leta 1648.

slika 18: Westfalska lipa

slika 19: lipov drevored pred ponovno zasaditvijo

j) Lipov drevored Josipdol se nahaja ob prihodu v Josipdol, ki je ime dobil od prvega lastnika steklarne Josefa Schnecka. Drevored je dolg 150m, z 70 lepimi lipami na obeh straneh ceste, posajen je bil pred približno 140 leti po naročilu takratnega lastnika steklarne Langerja. Je eden izmed redkih še ohranjenih obcestnih drevoredov pri nas, ter je spomenik oblikovane narave in zaščen z občinskim odlokom. Prvotni drevored so leta 2017zaradi varnosti in dotrajanosti podrli, ter zasadili novega. Drevored pa je tudi začetek gozdne učne poti Kapelvald.

slika 20: nova zasaditev drevoreda

k) Gozdna učna pot Kapelvald se nahaja v Josipdolu, ter je opremljena z usmerjevalnimi tablam od leta 1993. Krožna pot je le v prvem delu od domačije Štrucevo nekoliko strma, nato pa poteka po ravnini in se nato spušča skozi naselje do izhodiščne točke. Dolga je 3200 m. Pot se začne pri lipovem drevoredu, tam je postavljena tudi tabla poti, ki označuje 10 stojišč. Znak poti sta cerkvica in smreka. Na poti je veliko naravnih lepot, ki jih KET želi približati obiskovalcem. Če se po poti podamo na njej vidimo atlantsko in libanonsko cedro, rdečo bukev, sekvoje, črni oreh, ciprese, paciprese, orjaško jelko, rumeni bor, rdeči hrast, divji kostanj in domači kostanj, ki je star 300 let in ima obseg 7,6 m. Pot pa nas seznani tudi o zgodovini in življenju v tem delu Pohorja. Skozi zgodovino so se tukaj prepletali steklarstvo in kamnoseštvo, ter tudi oglarstvo in gozdarstvo. Ob kulturnem domu zgrajenem 1985 si lahko ogledamo muzej na prostem, kjer je predstavljena steklarska peč, oglarska kopa,

slika 21: zemljevid učne poti Kapevald

gozdarsko drčo – hubo, pruharsko – kamnoseško uto s prikazom obdelave kamna, stroj za izdelavo kock. Na poti stoji tudi kapelica Kapelvald.

l) Kamnolom Josipdol odprli so ga v drugi polovici 19. stoletja blizu steklarne. Kamnolomov je bilo nekoč več, najbogatejši pa obratuje še danes. V njih so izdelovali kocke za tlakovanje cest. Sprva je bil mišljen kot dopolnilna dejavnost, a je s časom

slika 22: kamnolom Josipdol

postajal vedno pomembnejši, medtem ko je steklarstvo pričelo zamirati. Ko se je leta 1909 zaprla steklarna, zaradi predrage proizvodnje in je s tem ugasnila zadnja pohorska glažuta, je prebivalec Josipdola zaslužek prinašala obdelava tonalita. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja je Lenarčič zgradil 8 km dolgo ozkotirno železnico, ki je izdelke prevažala do Podvelke, ter manjšo hidroelektrarno, ki je podnevi gnala stroje, ponoči pa osvetljevala bivalne prostore. Po drugi svetovni vojni je začela delovati Granitna industrija Josipdol, ki se je kasneje preimenovala v Industrijo granita, marmorja in

glinice. Imeli so dvajset velikih kladiv na prosti pad, eno je še vedno razstavljeno v muzeju na prostem. V pruharski uti lahko vidimo tudi orodje za vrtanje lukenj in orodje za obdelavo kamnitih robnikov. Kamnoseška dejavnost je med obema vojnama zaposlovala okoli 300 ljudi in njen propad leta 1984 je bil za kraj hud udarec. Na temeljih propadle industrije je nastalo zasebno podjetje Pruhar, ki pa je žal tudi že ugasnilo. Predeluje se pohorski tonalit, ki predstavlja drobno do srednje zrnato magmatsko kamnino, globočnino. Sestavljajo pa jo v glavnem plagioklazi, kremen in ortoklaz. Pri večji količini zadnjega pa tonalit prehaja v granodiorit.

PREDLOGI ZA OHRANITEV NARAVNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU RIBNIŠKEGA POHORJA

- Ustrezna označitev poti na že obstoječi infrastrukturi in dosledno vzdrževanje le teh, ter urejanje že obstoječih poti na posebej kočljivih območjih: Poti, ki niso označene, se ustrezno označijo s tablam, izdelava pa se tudi zgibanka z vrisano traso poti. Poti pa redno pregledovati in jih obnavljati ob poškodbah in dotrajanosti, sploh na območju šotnih barij. Določiti bi morali tudi vzdrževalca, ki bi redno pregledoval poti, oziroma bi se mu poškodbe javljale.
- Zavarovati naravno dediščino z občinskimi odloki: občinskemu svetu predlagati sprejetje odlokov v katerem bo jasno opredeljeno kaj spada v naravno dediščino tega območja, ter ukrepe za ohranitev te dediščine.
- Usposobiti vodnike za vodenje ljudi: glede na vse večje število turistov, ki prihajajo v naše kraje je potrebno v okviru turističnega društva omogočiti ustrezno usposobitev vodnikov, ki bodo turistom predstavili znamenitosti tega območja. Za sprehajalne poti in ogled šotnih barij, ter daljših pohodov, bi se turistično in planinsko društvo lahko povezala. Pri Interpret Europe Slovenija bi se bilo smiselno pozanimati o usposabljanju za planinskega vodnika interpretatorja narave.
- Območje zavarovati z prostorskim aktom pred gradnjo industrijskih obratov, ter drugih objektov in se dosledno preusmeriti v turizem na že obstoječi infrastrukturi: turizem bi se razvijal na že obstoječih kapacitetah smučišč, nastanitvene zmogljivosti pa povečati z oddajanjem apartmajev ali sob pri zasebnikih. Ohraniti naravo čimbolj nedotaknjeno, ker to povzroča erozijo tal, hudourniške vodotoke, odnašanje prsti, ter negativne vplive vetra zaradi izsekavanja gozdov.
- Nadaljevati z ohranjanjem obstoječe naravne dediščine: preprečevanje nadaljnjih posegov v naravo, kot so poseki gozdov za potrebe po širitvi smučišč, ohranjanje gozdnih jas in travnikov pred zaraščanjem, obnovitev dotrajanega lipovega drevoreda v Josipdolu
- Organizirati delavnice z predstavitvijo ukrepov varovanja narave in posledično naravne dediščine širši populaciji ljudi: na delavnice povabiti strokovnjake z področja ohranjanja narave, ter krajanom predstaviti dobre lastnosti, ukrepe za ohranitev narave, ter dobrobit teh ukrepov za sam kraj
- V okviru občin sodelovati na razpisih za pridobitev sredstev za ohranjanje celostnega razvoja podeželja in razvoj turizma kot primerne panoge za to območje
- Večji nadzor nad omejitvijo nabiranja gozdnih sadežev in plodov

Nadzor nad nabiranjem sadežev izvajajo gozdarski inšpektorji, ki jih pooblasti minister pristojen za gozdarstvo. Pravila o rekreativnem nabiranju so zapisana v 43. členu Pravilnika o varstvu gozdov. Določa pa:

- koliko plodov, zelnatih delov, gob in prosto živečih živali lahko nabere

- da zaščitene vrste ni dovoljeno pobirati (knežja mušnica, kravji goban, ...)
- da pri nabiranju ne smemo uporabljati pripomočkov za učinkovitejše nabiranje, ki bi povzročale poškodbe na predmetih nabiranja ali njegovi okolici
- da nabrano ne sme biti predmet prometa
- da je na območju RS prepovedano namerno uničevanje gob, ter podgobja

Nadzor nad nabiranjem bi se moral izvajati redno in na vseh področjih po Sloveniji. V spodnji tabeli je opisano koliko plodov, sadežev lahko nabere, ter njihova najpogostejša uporaba.

GOZDNA DOBRINA – SADEŽ ALI PLOD	NAJPOGOSTEJŠA UPORABA	OMEJITEV NABIRANJA (NA OSEBO NA DAN)
GOBE	začimba, dodatek k jedem	2 kg
BOROVNICE	sveže, marmelade, sokovi, čaji, sladice, žganje	2 kg
GOZDNE JAGODE	sveže, marmelade	2 kg
MALINE	sveže, sokovi, marmelade	2 kg
ROBIDE	sveže, sokovi, marmelade	2 kg
BRINOVE JAGODE	začimba	2 kg
ŠIPEK	marmelade, čaj	2 kg
ČRNI BEZEG	sokovi, marmelade	2 kg
KOSTANJ	kuhani, pečeni	2 kg
SMREKOVI VRŠIČKI	medicinski nameni	2 kg
DIVJI ŠPARGLJI	zelenjava	1 kg
LIPA	čaj, med	2 kg
ARNIKA	medicinski nameni	šopek, ki ga lahko objamemo s palcem in kazalcem

♦ Omejitev vožnje z kolesi, kolesi na motorni pogon,... ker je koles, ter vozil na motorni pogon pri nas čedalje več, bi se moral izvajati strožji nadzor, z dobro opredeljeno zakonodajo, saj vozniki uničujejo okolje, rastišča in bivalni prostor različnih vrst, med njimi tudi ogroženih; prav tako se uničujejo planinske poti,... Ustvarili bi se lahko poligoni, poti, ki bi bile namenjene samo za vožnjo, ter s tem ne bi toliko uničevali narave, vožnjo izven določenih poti pa strogo kaznovati.

• Organizirati predavanja o varovanju narave na primer pozimi, ko v društvu nimamo veliko aktivnosti in bi se nanje povabilo biologe, geologe, varstvenike,...

Viri

- <https://sl.wikipedia.org/wiki/Pohorje>
- <http://www.koroska.si/si/narava/pohorje>
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Ribnica_na_Pohorju
- <http://www.pdribnicanapohorju.si/index.php/2011-12-06-20-45-00/zgodovinadrustva>
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Visoko_barje
- <https://andrejasworld.com/2016/08/19/slovenija-pes-iz-rogle-do-lovrenskih-jezer/>
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Lovren%C5%A1ka_jezera
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Ribni%C5%A1ko_jezero
- https://issuu.com/alpaproject/docs/pdf_web_alpa_2
- <https://www.mojaobcina.si/slovenj-gradec/novice/turizem/razvili-smo-tematsko-pohodno-pot-kope-1.html>
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Divji_petelin
- http://www.lovska-zveza.si/lzs/prostozivece_zivali/ptice/divji_petelin
- <https://sl.wikipedia.org/wiki/Ru%C5%A1evec>
- http://www.lovska-zveza.si/lzs/prostozivece_zivali/ptice/rusevec
- <http://www.rusevec.com/naravne-znam/34-do%C5%BEivetja/150-ru%C5%A1evec-avtohtona-za%C5%A1%C4%8Ditena-vrsta-divjega-petelina.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Plebejus_optilete
- http://web.bf.uni-lj.si/bi/NATURA-SLOVENIAE/pdf/NatSlo_19_2_2.pdf
- http://www.zrsvn.si/dokumenti/68/2/2013/2013_10_09_Gradivo_medijiMKMD1_3366.pdf
- http://www.mkgp.gov.si/delovna_podrocja/gozdarstvo/
- <https://www.gozd-les.com/slovenski-gozdovi/drevesa/smreka>
- <http://www.pahernikovaustanova.si/>
- <http://www.slovenija-co2.si/index.php/dobre-prakse/gozd-in-les/pahernikovi-gozdovi>
- <http://www.dedi.si/dediscina/488-pahernikova-smreka>
- <http://www.josipdol.si/page.php?7>
- <https://sl.wikipedia.org/wiki/Josipdol>
- <http://www.wandermap.net/sl/route/419390-gozdna-ucna-pot-kapelvald/>
- <http://www.josipdol.si/page.php?2>
- <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/22DAFEE8E4E33681C12575CC00391DD1>
-